

ADVOKAT-SHAXSNING HUQUQIY HIMOIYACHISI

Rayxon Ibragimova

Toshkent davlat yuridik universiteti

Xususiy huquq fakulteti 3-kurs talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7034388>

Annotatsiya. Mazkur maqolada advokat atamasining lug'aviy ma'nosi, O'zbekiston Respublikasida shaxsning manfaatlarini himoya qilishda advokatlik faoliyati uchun muhim ahamiyat kasb etuvchi mustaqillik, protsessual tenglik kabi jihatlar yoritildi. Demokratik qadriyatlarni ta'minlash, insonparvarlik an'alarini rivojlantirishni maqsad qilgan holda advokat mavqeini jamiyat hayotida oshirish masalasi ilmiy asosda tahlil qilindi.

Kalit so'zlar: advokat, prokuror, prognoz, protsessual tenglik, demokratiya.

Rivojlangan davrda yurtimizda fuqarolik jamiyatini barpo etish hamda demokratlashtirish, aholining turmush darajasi va sifatini oshirish, hududlarni kompleks rivojlantirish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Mazkur jarayonda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi shuningdek, qabul qilinayotgan qonun hujjatlari asosiy vazifani bajaradi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mamlakatimizda inson huquq va erkinliklarini asosiy kafolatidir. Ta'kidlash joizki, 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasining samarali ro'yobga chiqarilishi mamlakatda qonuniylik va huquq-tartibotni ta'minlash, demokratik, ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish hamda inson huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilishga qaratilgan qonun hujjatlarini so'zsiz ijro etish uchun barcha davlat muassasalari bilan bir qatorda advokatura sohasini rivojlantirish, shuningdek sud-huquq tizimida uning vakolatlarini oshirishni taqozo etadi.

O'zbekiston Respublikasi prezidenti Shavkat Mirziyoyev: "Huquqni muhofaza qilish organlari rahbar xodimlari "Inson qadr-qimmati — eng oliy qadriyat" maxsus kursi bo'yicha o'qitish, sud tizimini "bir sud — bir instansiya" tamoyili asosida qayta ko'rib chiqish, "nazorat tartibida ishlarni ko'rish" amaliyotidan voz kechish, yerga bo'lgan huquqlar kafolatini kuchaytirish, odil sudlov va korrupsiya reytingini joriy etish, advokatlar rolini kuchaytirish ishlari olib boriladi. " deb fikr bildirib, chiqarilgan qonun va qonun osti hujjatlari ijrosini to'liq ta'minlash, inson qadr-qimmati masalasi oliy ekanligi hamda "nazorat tartibi"ni bekor qilish bilan bir qatorda mamlakatimizda advokatlar rolini kuchaytirish ishlari olib borilishi lozim ekanligini qayd etib, advokatlar o'z vazifalariga vijdonan yondashishlari lozimligini alohida ko'rsatib berdi.

Advokat lotincha advocatus so'zidan olingan bo'lib yordamga chaqirish, yuridik yordam ko'rsatuvchi shaxs degan ma'nolarni anglatadi.

Advokat kasbi antik davrga borib taqaladi. Qadimgi Rimda allaqachon advokatlar va advokatlik kasbi bilan shug'ullanuvchilarni birlashtirgan homiylar mavjud bo'lgan. Rim imperiyasida yuridik kasbning klassik tuzilishi bizning davrimizdan oldin ham shakllangan. Ilmiy manbalarga asoslangan holda insoniyat tarixidagi eng taniqli yuristlar qatoriga Afina Antifoni (mil.avv. 479-409), Mark Tulus Sitseron (mil.avv.106-43), Fyodor Plevako (1842-1909), Jozef Jemail (1925-2015), Gugo Grotsiy (1583-1645), Anatoliy Koni (1844-1927), Gloriya Allred (1941 yilda tug'ilgan), Vladimir Spasovich (1829-1906)lar kiradi. Advokat qonunda belgilangan tartibda tegishli maqomga va advokatlik faoliyati bilan shug'ullanish huquqiga ega shaxs ekanligi O'zbekistonda mavjud qonunchilikda ham belgilanganligi bois, ushbu kasb vakillari faoliyati maxsus qonun asosida mustahkamlangan hamda huquq tizimida o'z o'rniga ega hisoblanadi.

Advokat oliy yuridik ma'lumotga ega bo'lgan va advokatlik faoliyati bilan shug'ullanish huquqini beruvchi litsenziyani belgilangan tartibda olgan O'zbekiston Respublikasining fuqarosi O'zbekiston Respublikasida advokat bo'lishi mumkin ekanligi haqida O'zbekiston Respublikasining Advokatura to'g'risidagi qonunda belgilangan.

O'zbekiston Respublikasining huquq tizimida advokat davlat organlari, xo'jalik boshqaruvi organlari, davlat korxonalari, muassasalari va tashkilotlarining yuridik xizmati xodimi sifatida faoliyat yuritishi davlatning huquq tizimida o'ziga xos rivojlanish bosqichini kasb etishi ma'lum. Sababi, umuminsoniy qadriyatlarni huquqiy asosga ega holda himoya qiluvchi faoliyat turi qanchalik himoyalangan va kafolatlangan bo'lsa davlatning modernizatsiyalashuvi va qonunchiligi rivoji uchun shu qadar asos paydo bo'ladi. Umumjahon huquq tizimi sinovidan o'tgan tahlillarga ko'ra advokatlik faoliyati turi huquqshunoslik sohasida qadrlanuvchi va o'ziga xos ahamiyat kasb etuvchi faoliyat sanaladi. Buning sababi advokat to'g'ridan to'g'ri inson omili bilan munosabatga kirishgani bois ham ilmiy, ham ruhiy ko'nikma va potensialga ega bo'lishi muhimdir.

Advokatlik faoliyatining o'ziga xos jihati advokatlar ma'lum doirada ishlash orqali faqatgina huquq tiziminigina boyitish bilan cheklanishmaydi, balki butun dunyo hamjamiyatida qadrlanuvchi insoniy qarashlar tamoyilini qonuniy jihatdan asoslashga kirishishadi. Advokatlik faoliyatining huquqiy asosiga to'xtaladigan bo'lsak, jismoniy va yuridik shaxslarga yuridik yordam ko'rsatish maqsadida advokat huquqiy xususiyatdagi arizalar, shikoyatlar va boshqa hujjatlarni tuzadi, huquqiy masalalar bo'yicha maslahatlar va tushuntirishlar, qonun hujjatlari yuzasidan og'zaki va yozma ma'lumotnomalar beradi, fuqarolik,

iqtisodiy va ma'muriy ishlar hamda ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlar bo'yicha sudda, boshqa davlat organlarida, jismoniy va yuridik shaxslar oldida vakillikni amalga oshiradi, jinoyat ishlari bo'yicha surishtiruv, dastlabki tergov bosqichida va sudda himoyachi, jabrlanuvchining vakili, fuqaroviy da'vogar, fuqaroviy javobgar sifatida ishtirok etadi. Bundan tashqari, tadbirkorlik faoliyatiga yuridik xizmat ko'rsatadi, hakamlik sudida va xalqaro tijorat arbitrajida (sudida) vakillikni amalga oshiradi, advokat qonun hujjatlarida man etilmagan boshqa turdagi yuridik yordam ham ko'rsatishi mumkin. Bundan ma'lum bo'ladiki, advokatlar qonun doirasida huquq tizimida mavjud barcha sohalarida faoliyat olib borishi ta'minlangan va barcha sharoitlar yaratib berilgan. Advokatning huquq tizimidagi o'rni juda katta ahamiyat kasb etishi ma'lum bo'lgani singari, O'zbekiston sharoitida advokatlarning huquqlari, erkinliklari, majburiyatlari, kafolatlari, vakolatlari ham o'ziga xos tartibda belgilangan va qonuniy asosga ega hisoblanadi.

Advokatning kafolatlari to'xtaladigan bo'lsak, advokatning kasbga oid huquqlari, sha'ni va qadr-qimmati qonun bilan himoyalangan. Advokatlarning kasbiy faoliyatiga u yoki bu tarzda bevosita va bilvosita aralashish, ular o'z kasbiy vazifalarini bajarayotganda olgan muayyan ma'lumotlarni oshkor etishni talab qilish, shuningdek advokatlar birlashmalarining mansabdor shaxslaridan va texnik xodimlaridan xuddi shunday ma'lumotlarni talab qilish taqiqlanadi. Advokat o'z kasbiy vazifalarini bajarayotganida unga biror-bir shaklda ta'sir o'tkazishga yo'l qo'yilmaydi.

Advokat olib borayotgan faoliyati tufayli jamiyat rivoji uchun to'siq bo'luvchi huquq tizimida mavjud muammolarni o'z holicha himoya qiladi, tartibga soladi, qonun ustuvorligini ta'minlaydi, himoya organlarida o'ziga xos ahamiyat kasb etadi hamda tahdid funksiyasini ma'lum darajada cheklashga qonuniy jihatdan erishishi kutiladi. Xalqaro standartlarga mutanosib holda advokatlarning inson hamjamiyatidagi va qonunchilik tizimidagi o'rni beqiyos hamda hurmatga sazovor sanaladi.

Yuqorida berilgan barcha ma'lumotlarni umumlashtirgan holda quyidagi xulosalarga kelishimiz maqsadga muvofiq:

Birinchidan, O'zbekiston Respublikasida inson huquq va erkinliklarini ta'minlashda – advokatning o'rni nazariy-amaliy jihatdan tahlil qilinib, advokat atamasiga ta'rif, advokatlik faoliyatining davlat miqyosidagi ahamiyati, advokatning fuqarolik jamiyatda tutgan o'rni, advokatni shaxsning huquqiy himoyasini ta'minlashdagi salmoqli hissasini oshirish masalalarini atroflicha tatbiq etish lozim.

Ikkinchidan, respublikamizda advokatlik faoliyati bilan bog'liq qonun hujjatlarini inobatga olgan holda, inson huquq va erkinliklarini ta'minlashda advokat faoliyati uchun muhim ahamiyat kasb etuvchi mustaqillik, protsessual tenglik, shaxslararo va davlat hamda fuqaro munosabatlari o'rtasida yuzaga keluvchi muammolarni bartaraf etishda jamiyat hayotida advokatlik mavqeini oshirish muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent, "O'zbekiston" 2019-yil.
2. O'zbekiston Respublikasining Advokatura to'g'risida (1996-yil 27-dekabr, 349-I-son)gi Qonuni.
3. O'zbekiston Respublikasining advokatlik faoliyatining kafolatlari va advokatlarning ijtimoiy himoyasi to'g'risida (1998-yil 25-dekabr)gi Qonuni.
4. Mirziyoyev Sh.M. Odil sudlovni ta'minlash va korrupsiyaga qarshi kurashish borasidagi vazifalar muhokamasiga bag'ishlangan videoselektor yig'ilishidagi nutqidan. 30.06.2020